

Datu saglabāšanas direktīvu atzīst par prettiesisku

Agita Sprūde,
zvērīnātu advokātu biroja **SORAINEN**
juriste

Eiropas Savienības tiesa 2014. gada 8. aprīlī pieņēma spriedumu apvienotajās lietās C-293/12 un C-594/12, ar kuru par prettiesisku tika atzīta Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 15. marta direktīva 2006/24/EK par tādu datu saglabāšanu, kurus iegūst vai apstrādā saistībā ar publiski pieejamu elektronisko komunikāciju pakalpojumu sniegšanu vai publiski pieejamu komunikāciju tīklu nodrošināšanu, un par grozījumiem direktīvā 2002/58/EK (OV L 105, 54. lpp.).

Šī direktīva tika pieņemta steigā pēc 2004. un 2005. gada Madrides un Londonas terora aktiem, un tā paredz plašus pienākumus elektronisko sakaru sniedzējiem ievākt un uzglabāt datus par lietotājiem. Direktīva nosaka, ka datiem ir jābūt ievāktiem tādā apjomā, lai varētu lietotāju identificēt, bet galvenais, ka šie dati ir jāuzglabā līdz pat diviem gadiem, tos iznīdējot pēc tiesībsargājošo iestāžu pieprasījuma. Latvijā direktīva ir pārņemta Elektronisko sakaru likumā.

Eiropas Savienības tiesa lietā vērtēja, vai no direktīvas izrietošie pienākumi ir atbilstoši Eiropas Pamattiesību hartā aizsargātajām personas pamattiesībām, proti, tiesībām uz privātumu un tiesībām uz datu aizsardzību. Lai arī direktīva un tātad arī Elektronisko sakaru likums nosaka, ka komunikāciju saturs nav jāsaglabā, tomēr ievāktais datu apjoms ļauj precīzi uzzināt, ar kādām personām, kurā brīdī un no kuras vietas elektronisko sakaru lietotājs ir komunicējis. No šādas informācijas var precīzi konstruēt personas ikdienas paradumu un sociālo kontaktu karti. **Tā kā šādas informācijas pieprasīšanai tiesībsargājošās iestādes nebija pakļautas tiesas kontrolei, Eiropas Savienības tiesa to uzskatīja par īpaši rupju pamattiesību aizskārumpu, un, lai arī direktīvas mērķis būtu bijis attaisnojošs, tiesas ieskatā regulējums bija nesamērīgi personas tiesības ierobežojošs.** Kā papildu apstākļus tiesa norādīja nepietiekamās drošības garantijas,

kas ļautu nodrošināt datu efektīvu aizsardzību pret ļaunprātīgas izmantošanas riskiem, pārmērīgi ilgu datu uzglabāšanas laiku, kā arī to, ka direktīva neparedzēja, ka dati ir jāuzglabā ES, tādējādi pieļaujot šādas informācijas nosūtīšanu uz trešajām valstīm ar zemākām datu aizsardzības prasībām.

Ņemot vērā to, ka Latvijā ir saistoši tie paši tiesību akti, ko tiesa piemēroja spriedumā, un to, ka LR Satversme arī aizsargā personas tiesības uz privātumu, ir sagaidāmas izmaiņas Latvijas Elektronisko sakaru likumā. **BJP**

Direktīvas 2006/24/EK trūkumi

■ Direktīvā ir vispārīgā veidā aptvertas visas personas, elektroniskās komunikācijas līdzekļi un informācija, kas attiecas uz datu plūsmu, tos nekādi nenošķirot, neierobežojot un neparedzot izņēmumus atkarībā no smago noziegumu apkarošanas mērķa.

■ Direktīvā nav paredzēts neviens objektīvs kritērijs, kas ļautu nodrošināt, ka kompetentās valsts iestādes iegūst piekļuvi datiem un var tos izmantot tikai, lai novērstu, konstatētu vai veiktu

kriminālvajāšanu par noziegumiem, kurus saistībā ar iejaukšanās attiecīgajās pamattiesībās apmēru un būtiskumu var uzskatīt par pietiekami smagiem, lai šāda iejaukšanās būtu attaisnota. Tieši otrādi, direktīvā ir tikai vispārīga atsauce uz "smagiem noziegumiem", kas ir definēti katras dalībvalsts tiesībās. Turklāt direktīvā nav paredzēti materiāli un procesuāli nosacījumi, ar kādiem kompetentās valsts iestādes var piekļūt datiem un tos vēlāk izmantot. Piekļu-

ve datiem tostarp nav pakļauta iepriekšējai pārbaudei tiesā vai neatkarīgā administratīvā iestādē.

■ Attiecībā uz datu saglabāšanu direktīvā ir paredzēts vismaz sešu mēnešu ilgums, neparedzot nekādu atšķirību starp datu kategorijām atkarībā no attiecīgajām personām vai datu iespējamo lietderību attiecībā uz noteikto mērķi. Turklāt šis ilgums ir no, mazākais, sešiem mēnešiem līdz, augstākais, – 24 mēnešiem, šajā direktīvā neprecizējot objektīvos

kritērijus, pamatojoties uz kuriem ir jānosaka saglabāšanas ilgums, lai nodrošinātu tā ierobežošanu līdz absolūti nepieciešamajam.

■ Direktīvā nav paredzētas pietiekamas garantijas, kas ļautu nodrošināt datu efektīvu aizsardzību pret ļaunprātīgas izmantošanas riskiem, kā arī pret jebkādu prettiesisku piekļuvi datiem vai to prettiesisku izmantošanu. Direktīvā ir ļauts pakalpojumu sniedzējiem, nosakot, kādu drošības līmeni piemērot, ņemt vērā

ekonomiskos apsvērumus (tostarp attiecībā uz drošības pasākumu īstenošanas izmaksām), un ka tajā netiek garantēta neatgriezeniska datu iznīcināšana pēc saglabāšanas termiņa beigām.

■ Direktīvā nav paredzēts, ka dati tiek saglabāti Eiropas Savienības teritorijā. Tādējādi direktīvā netiek garantēta pilnīga kontrole par to, kā neatkarīga iestāde ievēro aizsardzības un drošības prasības, kā tas tomēr ir skaidri prasīts Eiropas Pamattiesību hartā.